

„Voi lăuda lucrările Domnului“

Înțelesul narațiunii

WALTER C. KAISER, JR.

Narațiunea este modalitatea literară cea mai răspândită în Biblie este, căci mai bine de o treime din întreaga Biblie este scrisă sub această formă. Cadrul narativ cuprinde istoria relației lui Dumnezeu cu omul, de la Creație și pînă la exilul lui Iuda, de la Genesa pînă la 2 Împărați. Din perspectiva modului în care este împărțit canonul ebraic,² narațiunea predomină în Tora (mai ales în Genesa, Exod și Numeri) și în toate cărțile Profetilor timpurii, în unele dintre cărțile Profetilor tîrzii (mai ales secțiuni majore din Isaia și Ieremia, precum și secțiuni din Iona și alte cărți) și în cîteva dintre Scrieri (mai ales Cronici, Ezra, Neemia, Rut, Estera și Daniel). Narațiunea predomină, de asemenea, în Evanghelii și Fapte. Este limpede că narațiunea este cadrul principal de susținere al întregii Biblii.

Narațiunea, în sensul cel mai larg, reprezintă o relatare despre evenimente și participanți determinați de spațiu și timp, iar relatarea este consemnată

² Canonul ebraic este împărțit în trei secțiuni majore, după cum urmează:

Tora: Pentateuhul

Profetii

Timpurii: Iosua, Judecători,

Samuel, Împărați

Tîrzii: Isaia, Ieremia, Ezechiel

și cei 12 Profeti Mici

Scrierile

Poetice: Psalmii, Iov, Proverbe

Cele cinci suluri: Rut, Cîntarea

Cîntărilor, Eclesiastul, Plîngeri,

Estera

Istorice: Daniel, Ezra, Neemia, Cronici

într-o formă care are început, cuprins și încheiere. Spre deosebire de alte relatări în proză, în care faptele sînt redade direct, narațiunea prezintă întîmplările în mod indirect. Stilul ei derivă din *selectarea* evenimentelor de către autor (care are la dispoziție un număr vast de detalii posibile) și *aranjarea* lor (nu neapărat în ordine strict cronologică sau succesivă) și folosirea anumitor *procedee retorice*. Acestea din urmă includ afirmații fundamentale preluate din gura personajelor-cheie ale narațiunii, prin intermediul cărora autorul afirmă unele lucruri care dezvăluie ideea și scopul pentru care relatează istoria respectivă.

Cititorii și interpreții întîmplărilor devin atît de preocupați de personajele și de intriga narațiunii, încît nu-și mai pun problema mesajului lui Dumnezeu pentru biserica actuală. Pentru ei, povestirea devine un scop în sine.

Cel mai adesea însă, întîlnim problema mesajului biblic vizat, un adevăr moral sau spiritual personajului sau evenimentului biblic vizat, acordînd mai multă atenție lecției morale desprinse din narațiune decît povestirii înseși. Obiecția față de această manieră moralistă de interpretare a pasajelor narrative este că distruge unitatea mesajului Bibliei. Ca urmare a acestui mod de a aborda textul, narațiunea ajunge să fie separată de istoria răscumpărătoare a lui Hristos, ceea ce duce la o fragmentare accentuată a mesajului Bibliei. În loc să se acorde atenție întregului eveniment sau episod, pentru a se vedea ce anume aduce contextului în care a fost plasat, se ajunge cel mai adesea la o analogie subiectivă și la o izolare fragmentară a unor detalii selectate, care se întîmplă să se potrivească cu fantezia scopurilor interpretului. Un astfel de proces de selecție tinde să fie arbitrar, subiectiv și, de regulă, fără legătură cu întregul context al narațiunii, ca să nu mai vorbim de mesajul de ansamblu al Bibliei.³

Astfel de scurtături hermeneutice ale interpretării textului nu pot avea pretenția că poartă marca autorității Bibliei. Dorința de a găsi ceva practic, personal, captivant și aplicabil la nivel individual este într-adevăr laudabilă, dar metodele care trec cu vederea narațiunea în sine lasă mult de dorit. Singurul remediu împotriva unor asemenea abuzuri este să înțelegem cit mai bine modul în care sînt prezentate și folosite aceste narațiuni de către autorii Scripturii.

³ Pentru comentarii utile la acest subiect, vezi Carl G. Kromminga, „Remember Lot's Wife: Preaching Old Testament Narrative Texts”, în *CTJ* 18, 1983, p. 33-34; Sidney Greidanus, *Sola Scriptura: Problems and Principles in Preaching Historical Texts*, Wedge, Toronto, 1970, p. 22-55.

Fără îndoială, un mare număr de cititori ai Bibliei au fost învățați metoda de analizare a textelor narative pe care tocmai am criticat-o. Cea mai obișnuită remarcă a celor care apără metoda personalizată de interpretare a Bibliei este următoarea: „Dar am primit o asemenea binecuvîntare în urma moralei pe care am descoperit-o în textul biblic, încît sînt sigur că este adevărată!“ Dacă narațiunea însăși nu a exprimat realmente adevărul „descoperit“, trebuie totuși să spunem: „E bine că ai fost binecuvîntat, dar nu e la fel de bine pentru textul căruia i-o atribui!“ Noi trebuie în primul rînd să ascultăm cu atenție ce ne spune textul Scripturii — inclusiv fiecare pasaj narativ.

Procedee literare prezente în narațiune

Pentru a ușura studiul textelor narative și al înțelesului pe care îl poartă acestea, să analizăm o narațiune tipică, ocupîndu-ne cu atenție de elementele ei cheie.

SCENA

Cea mai importantă trăsătură a unei narațiuni este scena. Acțiunea unei narațiuni este împărțită într-o succesiune de scene, fiecare dintre ele prezentînd un eveniment care s-a desfășurat într-un anumit loc și la un anumit moment. Autorul folosește scenele pentru a atrage atenția asupra unei serii anume de acte sau cuvinte pe care dorește să le supună analizei noastre.

O scenă nu are, de obicei, mai mult de două personaje. Acolo unde este prezent un grup, el tinde să funcționeze ca unul dintre personaje.

Una dintre cele mai remarcabile trăsături ale narațiunii biblice este „prezența ubicuă a lui Dumnezeu“. Adesea, Dumnezeu este unul dintre cele două personaje prezente în scenă, iar alteori, prezența Lui este reprezentată de vocea unui profet. Astfel de scene cu două personaje pot fi întîlnite în Genesa, precum cea cu Dumnezeu și Adam (cap. 3), Dumnezeu și Cain (cap. 4), Dumnezeu și Noe (cap. 6), Dumnezeu și Avraam (cap. 12). Prezența lui Dumnezeu sau fie și numai o aluzie la prezența Sa determină adesea punctul de vedere adoptat de narator. Pe fundalul acesta al prezenței divine explicite sau implicite prind contur și se manifestă promisiunile, poruncile, providența sau puterea lui Dumnezeu.

Interpretul trebuie să identifice fiecare dintre aceste scene, ca și când ar împărți în paragrafe un pasaj mai lung de proză. Este utilă redactarea unui enunț sumar, care să rezume fiecare scenă, într-un mod asemănător celui prin care identificăm subiectul sau tema fiecărui paragraf dintr-un eseu. Această propoziție rezumativă trebuie să se concentreze asupra acțiunilor, a cuvintelor sau a descrierii întâlnite în scena respectivă, fără a pierde din vedere direcția pe care autorul pare să o urmeze în întreaga succesiune de scene. Dacă într-o narațiune ideea autorului este la început neclară, putem să ne concentrăm pentru moment asupra prezenței, a acțiunilor și a declarațiilor lui Dumnezeu din fiecare scenă, acolo unde ele sînt relevante.

PUNCTUL DE VEDERE

Scenele au o structură de bază, care include o serie de relații cu început, cuprins și încheiere. Această succesiune structurală este cunoscută sub numele de acțiunea narațiunii. Acțiunea urmărește evoluția incidentelor și a episoadelor, adică ce se întîmplă în narațiune, iar acestea gravitează, de obicei, în jurul unui conflict.

La un anumit moment al narațiunii, autorul aduce întreaga serie de episoade din diferite scene la un punct culminant, dezvăluindu-ne astfel punctul de vedere general al povestirii. Acest punct de vedere formează perspectiva din care este relatată narațiunea.

Narațiunea din 1 Împărați 17, de exemplu, ne face brusc cunoștință cu un anume „Ilie Tișbitul, unul din locuitorii Galaadului“. În acest capitol putem identifica apoi cu ușurință patru scene separate:

1. Ilie la palat, înaintea regelui israelit Ahab (v. 1)
2. Ilie hrănit de corbi la pîriul Cherit (v. 2-7)
3. Ilie cerîndu-i văduvei de la poarta cetății Sarepta, Fenicia, să-l hrănească, eveniment urmat de miracolul înmulțirii untdelemnului și a făinii (v. 8-16)
4. Moartea fiului văduvei și aducerea lui la viață de către Ilie, cu ajutorul lui Dumnezeu (v. 17-24)

Dar care este punctul de vedere comun acestor patru scene? Dacă nu putem răspunde la această întrebare, scenele rămîn o colecție de povestiri strînse la întîmplare.

Prima dată cînd am analizat în mod serios acest pasaj, îmi amintesc că l-am recitat de cîteva ori, în încercarea de a găsi unghiul de abordare

și scopul cu care naratorul a inserat aceste patru episoade. Am remarcat repetarea expresiei *cuvîntul Domnului*, care apare în versetele 2, 8, 16 și 24. La început, am considerat-o o simplă formulă introductivă sau (într-un sigur caz) de încheiere. Cu toate acestea, părerea mea despre această formulă s-a schimbat atunci cînd am observat că naratorul plasa adesea în gura unui personaj-cheie preceptul pe care dorea să-l transmită, într-una din etapele culminante ale acțiunii. Folosind această indicație, m-am uitat din nou la versetul 24: „Și femeia a zis lui Ilie: «Cunosc acum că ești un om al lui Dumnezeu, și Cuvîntul Domnului în gura ta este adevăr!»”

În acest pasaj, „punctul de vedere” al naratorului a urmărit să arate că *cuvîntul lui Dumnezeu a fost vrednic de crezare* în fiecare dintre circumstanțele de viață descrise în cele patru scene. Prin urmare, punctul de vedere are, în acest text narativ, echivalentul a ceea ce eu am numit funcția de pivot sau de turnantă din textele didactice sau în proză.⁴ Prin urmare, această trăsătură ne călăuzește în procesul de discernere a adevărului pe care autorul dorește să-l transmită prin alegerea și consemnarea acestor episoade. Dacă ne concentrăm asupra punctului de vedere descris în contextul literar lărgit, sîntem feriți de „lecții” de suprafață sau de „binecuvîntări” vagi atunci cînd citim narațiuni biblice.

DIALOGUL

Al treilea element major al narațiunii biblice este dialogul. După cum remarca Robert Alter, „în lumea narațiunii biblice totul gravitează, în cele din urmă, spre dialog... cantitativ, o parte considerabilă a poverii narațiunii este purtată de dialog; tranzacțiile dintre personaje se desfășoară, de regulă, prin schimburile de cuvinte, naratorul avînd o intervenție minimă”.⁵

Tema pasajului, exprimată de punctul de vedere, este susținută, în general, de către dialog. Alter sugerează două reguli utile care ne atrag atenția asupra semnificației acestei evoluții a dialogului:

1. Momentul începerii dialogului reprezintă o etapă importantă în revelarea caracterului vorbitorului — mai mult, probabil, prin maniera decît prin conținutul a ceea ce se spune.

⁴ Walter C. Kaiser, Jr., *Toward an Exegetical Theology: Biblical Exegesis for Preaching and Teaching*, Baker, Grand Rapids, 1981, p. 152-155.

⁵ Robert Alter, *The Art of Biblical Narrative*, Basic Books, New York, 1981, p. 182. Această carte valoroasă constituie, în mare parte, baza secțiunii care urmează.

2. Remarcați momentul în care naratorul a ales să introducă dialogul în locul narațiunii. Ritmul deosebit al alternării repetate a dialogului cu narațiunea, chiar dacă se concentrează asupra câtorva schimburi verbale puternice între personaje, ne va ajuta să identificăm relația lor cu Dumnezeu sau relația dintre ele.⁶

Ocazional, dialogul apare sub forma vorbirii stilizate, unde un personaj repetă o parte sau tot ce a spus un alt personaj. În aceste cazuri, trebuie să urmărim cu atenție dacă există mici diferențe, modificări minore, inversări ale ordinii, elemente elaborate sau eliminate. Astfel de variațiuni pot fi semnificative pentru dezvăluirea caracterului sau a unei fațete diferite a evenimentelor descrise.

Naratorul nu intervine direct în narațiune decât arareori — de exemplu, pentru a ne da morala povestirii. Totuși, el ne oferă frecvent un discurs-rezumat într-un anumit punct critic al povestirii, cu scopul (1) de a accelera fluxul narațiunii, (2) de a evita repetiția excesivă sau (3) pentru a oferi o perspectivă asupra a ceea ce s-a spus.

Dialogul este unul dintre principalele moduri prin care naratorul poate face caracterizarea personajelor. Narațiunea din preajma unui astfel de dialog nu face decât să confirme ceea ce s-a spus în dialog. De aceea, este extrem de important să urmărim dialogul cu mare atenție, pentru a surprinde evoluția ideii centrale care ne este transmisă — adesea indirect — de către autor.

PROCEDEELE RETORICE

Naratorii biblici s-au bazat, în principal, pe anumite procedee retorice care apar și în alte tipuri de proză și în poezie. Cele mai importante sînt repetiția, incluziunea și chiasmul.

REPETIȚIA. Unul dintre procedeele retorice favorite ale narațiunii ebraice a fost repetiția. Un anume tip de repetiție folosește recurența cuvintelor sau a expresiilor scurte; un alt tip servește la înlănțuirea acțiunilor, a imaginilor, a motivelor literare, a temelor și a ideilor.

Foarte semnificativă era repetarea cuvintelor. În multe cazuri, autorul a recurs la repetarea cuvintelor sau chiar a propozițiilor pentru a sublinia o anumită idee, un înțeles sau o evoluție a textului. Astfel, în 2 Împărați 1:3, 6, 16 apare aceeași întrebare: „Oare nu este Dumnezeu în Israel [ironie],

⁶ Ibid., p. 74-75.

de vă duceți să întrebați pe Baal-Zebub, dumnezeul Ecronului?” pentru a ajunge la ceea ce dorește să transmită autorul. O repetiție similară, prin intermediul unei întrebări recurente, apare în narațiunea care-l prezintă pe profetul abătut și fugar. Naratorul consemnează de două ori întrebarea Domnului: „Ce faci tu aici, Ilie?” (1 Împ. 19:9, 13), unde „aici” era peștera de la Muntele Horeb, la câteva sute de kilometri depărtare de locul în care îl trimisese Dumnezeu.

Într-un alt exemplu, fiecare dintre cele trei căpetenii trimise să-l captureze pe Ilie dă același răspuns, cu excepția unei variații semnificative în cazul celei de-a treia și ultime încercări de a-l aduce pe Ilie înaintea regelui. Primii doi îi spun răspicat lui Ilie: „Omule al lui Dumnezeu, regele îți poruncește să cobori imediat” (2 Împ. 1:9, 11; traducerea mea). A treia căpetenie, se pare că întrucâtva înspăimântată de experiența incendiară a celor doi colegi, își temperează cererea cu un apel mai respectuos: „Omule al lui Dumnezeu, te rog, viața mea și viața acestor cincizeci de oameni, slujitorii tăi, să fie scumpă înaintea ta! Iată, s-a pogorît foc din cer [o circumlocuțiune pentru Dumnezeu] și a mistuit pe primele două căpetenii peste cincizeci și cei cincizeci de oameni ai lor: dar acum, viața mea să fie scumpă înaintea ta!” (v. 13–14).

Un alt tip de repetiție întâlnit în narațiunea ebraică este „repetiția de reluare”. Cu ajutorul acesteia, naratorul îl întoarce pe cititor la firul central al povestirii, după ce relatează un incident prin care se abate de la intriga principală. Astfel, în 1 Samuel 19:12, citim că „[Mical] l-a pogorît pe fereastră, și David a plecat și a fugit”. Cititorul zăbovește cu Mical câteva momente, timp în care David reușește să fugă. În versetul 18, sîntem aduși din nou la firul principal al povestirii prin comentariul naratorului care spune că „așa a fugit și a scăpat David”.⁷

INCLUZIUNEA. Un al doilea procedeu narativ pe care îl folosesc naratorii biblici este incluziunea, care este de fapt o formă de repetiție. „Incluziunea” se referă la o repetiție care marchează începutul și sfîrșitul unei secțiuni, circumscriind sau înglobînd astfel materialul delimitat.

Un foarte bun exemplu de incluziune poate fi găsit în Exod 6:13 și 26–27. Versetul 13 spune: „Domnul a vorbit lui Moise și lui Aaron, și le-a

⁷ Două lucrări foarte utile pentru subiectul interpretării narațiunii biblice sînt cele ale lui Adele Berlin, *Poetics and Interpretation of Biblical Narrative*, și Burke O. Long, „Framing Repetitions in Biblical Historiography”, în *JBL* 106, 1987, p. 385–399.

dat porunci cu privire la copiii lui Israel și cu privire la Faraon, împăratul Egiptului, ca să scoată din țara Egiptului pe copiii lui Israel." În mod curios, ceea ce urmează este o listă genealogică a numai trei dintre cei doisprezece fii, Ruben, Simeon și Levi, cu o detaliere semnificativă în cazul lui Levi — probabil pentru că această listă ducea la Moise și la Aaron. Aici genealogia se intrerupe la fel de abrupt cum a început. Apoi, incluziunea începută în versetul 13 pare a se încheia cu versetele 26–27, prin cuvintele următoare: „Aceștia sînt Aaron acela și Moise acela, cărora le-a zis Domnul: «Scoateți din țara Egiptului pe copiii lui Israel, după oștirile lor.» Ei sînt aceia cari au vorbit lui Faraon, împăratul Egiptului, ca să scoată din Egipt pe copiii lui Israel. Aceștia sînt Moise acela și Aaron acela.”

Nu este lipsit de interes că acești trei fii ai lui Iacov au figurat într-un mod negativ în relatări anterioare din Scriptură. Ruben s-a culcat cu concubina tatălui său (Gen. 35:22; 49:4), iar Simeon și Levi i-au masacrat pe sihemiți, după ce i-au îndemnat mai întîi pe toți să se circumcidă (Gen. 34:25–31). După astfel de incidente, cititorii ar putea să se întrebe cum este posibil ca oameni cu astfel de origini să fie folosiți de Dumnezeu. Nu este de mirare că textul accentuează în mod repetat în această incluziune: „Aceștia sînt Moise acela și Aaron acela!” Această incluziune ne ajută așadar să ne concentrăm asupra următorului aspect: chemarea și darurile lui Dumnezeu pentru conducere au prea puțin de-a face cu ereditatea, înzestrările naturale sau descendența omenească.

CHIASMUL. Un al treilea procedeu retoric folosit în narațiunile biblice este chiasmul, un procedeu literar al cărui nume derivă din litera *chi* (χ) a alfabetului grecesc. A fost denumită așa după încrucișarea sau inversarea elementelor componente dispuse sub forma unei construcții paralele.

Chiasmul presupune deci inversarea elementelor, de la nivelul cuvintelor sau al propozițiilor care alcătuiesc versuri poetice paralele, pînă la nivelul dialogurilor sau al capitolelor narrative. Cel mai ușor pot fi identificate chiasmele în care sînt inversate aceleași cuvinte, expresii sau propoziții. Un exemplu clar este cel care urmează, din Isaia 11:13:

a
Efraim

b
nu va mai fi gelos

c
pe Iuda

c'
și Iuda

b'
nu va mai fi vrăjmaș

a'
lui Efraim

Un alt tip de chiasm merge dincolo de paralelismul la nivel de verset. Acesta se manifestă la nivelul capitolului, al secțiunilor și chiar al unei întregi cărți a Bibliei. Departe de a fi un simplu ornament superficial, decorativ, chiasmul este una dintre convențiile artistice majore folosite în narațiunile biblice. Prin urmare, el poate fi un indiciu important pentru detectarea scopurilor autorului, deoarece evenimentul principal sau ideea centrală apare de regulă în apex — adică în mijlocul narațiunii.⁸ Un exemplu clar de chiasm care apare într-o secțiune a unei cărți biblice poate fi văzut din următoarea analiză a pasajului Daniel 1–7.

Introducere. Daniel 1

- A Daniel 2 Patru imperii mondiale dintre neamuri
- B Daniel 3 Persecutarea lui Israel de către neamuri
- C Daniel 4 Providența divină asupra neamurilor
- C' Daniel 5 Providența divină asupra neamurilor
- B' Daniel 6 Persecutarea lui Israel de către neamuri
- A' Daniel 7 Patru imperii mondiale dintre neamuri

Potrivit acestei structuri chiasmatică, esența primelor șapte capitole se află în Daniel 4 și 5. Daniel 4 conține cuvântul final al lui Dumnezeu către Nebucadnețar, iar Daniel 5 este cuvântul final al lui Dumnezeu către Belșatar; practic, acești doi regi au fost monarhii de început și de sfârșit ai dinastiei babiloniene. Prin urmare, ei funcționează atât ca încurajare, cât și ca avertisment, pentru toate popoarele neamurilor, cu privire la planurile, scopurile și harul lui Dumnezeu pentru toate popoarele pământului.

Trebuie să remarcăm, de asemenea, că o astfel de analiză nu compromite unitatea cărții lui Daniel și nu sugerează sub nici o formă că aceste prime șapte capitole ar fi separate de capitolele 8–12. Cartea Daniel este scrisă în două limbi: aramaica, *lingua franca* a aceluși timp, a fost folosită în Daniel 2–7, iar ebraica a fost folosită pentru restul cărții. Acest fapt tinde să coroboreze cu celelalte dovezi care decurg din structura chiasmatică. De fapt, schimbarea de limbă poate fi considerată un semnal hermeneutic că destinatarilor inițiali cărora li se adresează fiecare secțiune se schimbă o dată cu trecerea la cealaltă limbă.

⁸ Vezi Y. T. Radday, „Chiasm in Samuel“, în *LB* 9/10, 1971, p. 21–31; *idem*, „Chiasm in Tora“, în *LB* 19, 1972, p. 12–23.

Nivelurile structurale ale narațiunii

NIVELUL VERBAL

Analiza structurii bazate pe nivelul verbal se concentrează în special asupra cuvintelor și a expresiilor care se repetă. S. Bar-Efrat⁹ ilustrează această formă de structurare cu comentariul narativ care apare de șase ori în Genesa 1: „Astfel, a fost o seară, și apoi a fost o dimineață: aceasta a fost ziua...” (v. 5, 8, 13, 19, 23, 31). Alte exemple sînt cei patru mesageri din Iov 1, ale căror cuvinte „Numai eu am scăpat, ca să-ți dau de știre” (v. 15, 16, 17, 19) constituie structura din patru părți a textului respectiv; tot aici se încadrează și cele patru momente în care Dalila îi cere lui Samson să-i dezvăluie secretul puterii lui (Jud. 16:6, 10, 13, 15), ceea ce, de asemenea, scoate la iveală și de fapt constituie structura acestei narațiuni.

Alte trăsături stilistice, pe lângă repetiție, includ folosirea metaforelor, a comparațiilor și a construcțiilor gramaticale sau sintactice neobișnuite.

NIVELUL TEHNICII NARATIVE

Structura de la nivelul tehnicii narrative este exprimată prin modele care alternează tehnicile de compoziție, după una dintre următoarele variante: (1) dialogul, cu descrierea naratorului; (2) narațiunea, cu descrierea; (3) comentariul sau chiar explicații și prezentarea scenelor, cu rezumatul acțiunii. Cel mai important model este însă primul.

Tehnicile narrative influențează cu precădere ritmul derulării unei narațiuni și problema ordinii evenimentelor. Atunci cînd autorul folosește prezentarea scenică, timpul se scurge încet și sîntem obligați să acordăm atenție sporită detaliilor, pentru a deduce direcția sau semnificația narațiuni. Dar, cînd autorul trece la afirmații sumare în cadrul narațiuni, atunci viteza timpului se accelerează, iar ideea principală a narațiuni ajunge să fie enunțată mai direct.

Autorii pot interveni oricînd în povestire și procedează potrivit unor tehnici fixe. Un astfel de reper de structură este folosirea frecventă a flashback-urilor, pentru a prezenta trecutul care constituie fundalul

⁹ S. Bar-Efrat, „Some Observations on the Analysis of Structure in Biblical Narrative”, în VT 30, 1980, p. 157-170.

începutului unei narațiuni. În ebraică, aceste flashback-uri sînt indicate de folosirea formei de perfect a verbului, în loc de imperfectul folosit în mod obișnuit.

NIVELUL LUMII NARATIVE

Al treilea nivel structural se concentrează asupra lumii narrative, adică a tărîmului în care se desfășoară acțiunea. Acest nivel se referă cu predilecție la cele două componente principale sau conținutul narațiunii: personajele și evenimentele.

Personajele sînt elaborate mai ales din perspectiva identității, a caracteristicilor și a funcțiilor lor. Interpreții trebuie să remarce modul în care se face *legătura* între diferite personaje, cînd acestea apar succesiv într-un text. De obicei, personajul prezentat al doilea în text devine primul care apare în legătura următoare, pe măsură ce narațiunea se derulează. Urmărirea acestor legături ne poate furniza indicii referitoare la aspectul asupra căruia dorește autorul să ne îndrepte atenția.

Relațiile dintre evenimentele unei povestiri alcătuiesc *acțiunea*. Multe narațiuni au o singură acțiune. În întreaga carte Estera, de exemplu, planul lui Haman de a-i extermina pe toți iudeii din Imperiul Medo-Persan ocupă spațiul central, iar încercările lui Mardoheu și ale Esterei de a dejuca aceste planuri ocupă rolul secundar. În realitate, descrierea acțiunii se reduce, de obicei, la o redare parafrasată a povestirii. Tehnicile obișnuite folosite în cadrul acțiunii includ punctul culminant, al doilea punct culminant și răsturnarea de situație. De obicei, acțiunea evoluează spre un punct culminant, iar apoi descrește spre un deznodămînt pașnic. Uneori, acest tipar nu este respectat și narațiunea se îndreaptă imediat către un al doilea punct culminant. Iov, de exemplu, s-a confruntat mai întîi cu cei patru mesageri, pentru ca ulterior să aibă parte de trei „mîngîietori” pentru noua provocare pe care a trebuit să o înfrunte. În cazul răsturnărilor de situație, acțiunea ia o turnură bruscă în momentul crucial. Episodul jertfirii lui Isaac din Genesa 22 ilustrează răsturnarea de situație; la fel și narațiunea despre întoarcerea lui Iacov și întîlnirea cu fratele său, Esau, după douăzeci de ani de slujire lui Laban, în Genesa 32–33.

Tot în cadrul nivelului de analiză a lumii narrative din text intră și referințele la termenii spațiali și temporali folosiți în povestire. Adesea, acțiunea unei povestiri individuale se mută dintr-un loc în altul, creînd astfel o structură distinctă. Tot astfel, povestirea se poate modifica prin indicarea

NIVELUL CONȚINUTULUI CONCEPTUAL
Ultimul nivel care intră în structura unei narațiuni este cel al conținutului conceptual. Acest element se concentrează asupra *temelor*, care sînt exprimate, de regulă, prin expresii scurte, sau asupra *ideilor*, care sînt exprimate sub forma unor propoziții complete. Temele expun aspectele centrale ale narațiunii, în timp ce ideile indică lecția, mesajul sau învățătura cuprinse într-o narațiune. Deoarece, în majoritatea cazurilor, atît temele, cît și ideile narațiunii sînt subînțelese, și nu precizate explicit, e nevoie de atenție specială, ca și de o considerabilă autodisciplinare și autoevaluare critică.

Neemia 4-6 ne poate oferi o ilustrație atît a temelor, cît și a ideilor acestor capitole. În mare, cartea ar putea fi împărțită în următoarele idei:

Cap. 1-7: Principii de conducere eficientă

Cap. 8-10: Principii de înnoire spirituală

Cap. 11-13: Principii de excelență plină de dăruire

Temele capitolelor 4-6 ar putea fi descrise în următoare manieră:

Cap. 4: Opoziția față de reconstrucție

Cap. 5: Oprimarea săracilor

Cap. 6: Distragerea atenției liderului

Ideile din acest pasaj converg, deoarece se concentrează asupra lucrării lui Dumnezeu:

Cap. 4: Obstrucționarea lucrării lui Dumnezeu prin violență fățișă

Cap. 5: Obstrucționarea lucrării lui Dumnezeu prin presiuni interne

Cap. 6: Obstrucționarea lucrării lui Dumnezeu prin atragerea liderilor în capcană

În concluzie, așa cum arată Bar-Efrat, putem folosi nivelurile structurale pentru (1) a demonstra unitatea unei narațiuni, (2) a stabili limitele unei povestiri, (3) a demonstra valorile retorice sau expresive aflate într-un text, (4) a înțelege efectul pe care autorul a dorit să-l aibă asupra cititorului și (5) remarca elementele textului pe care autorul a dorit să le sublinieze.¹⁰

Considerente istorice referitoare la narațiune

Deși narațiunea cuprinde mai mult decât relatarea istoriei, nu putem neglija acest aspect, deoarece ea este folosită amplu în ambele testamente. Dar problema istoricității este extrem de complexă, mai ales dacă se insistă asupra menținerii idealului secolului al XIX-lea de istorie exactă, obiectivă, imparțială și neinterpretativă.

În contextul nostru, nu trebuie să folosim cuvântul istoric în acest mod. Este suficient, pentru scopurile noastre, să vedem dacă persoanele și evenimentele pe care autorii le prezintă ca parte a unei continuități spațio-temporale au trăit cu adevărat în momentul desemnat de autor și dacă au făcut cu adevărat ceea ce li se atribuie. Dacă aceste aspecte se încadrează sau nu în parametrii tehnici ai istoriei din secolul al XIX-lea este o altă problemă, asupra căreia nu vom zăbovi de această dată. Aceasta nici nu reprezintă o condiție esențială pentru interpretarea corectă și rezonabilă a textului.

IMPORTANȚA ISTORICITĂȚII

Sidney Greidanus a definit aspectul crucial al istoricității într-o manieră precisă:

Deși se pot spune multe despre puterea povestirii și cum acționează ea chiar și când se face abstracție de istoricitate, trebuie să spunem că tratarea tuturor narațiunilor biblice ca pe niște parabole reprezintă o suprasimplificare grosolană, căci nu despre toate narațiunile biblice se poate spune că le lipsește caracterul istoric... Problema aici este intenția sau scopul textului. Dacă acea intenție... cuprinde relatarea evenimentelor istorice, atunci eludarea acelei intenții în procesul de interpretare înseamnă a ignora înțelesul deplin al narațiunii.¹¹

Majoritatea interpreților moderni ar prefera să plaseze întregul corpus narativ sub titlul de „povestire“, ceea ce înseamnă, *în concepția lor*, că acesta nu a avut și un conținut istoric, ci a fost doar — în cuvintele lui Hans Frei

¹⁰ Ibid., p. 172.

¹¹ Sidney Greidanus, *The Modern Preacher and the Ancient Text: Interpreting and Preaching Biblical Literature*, Eerdmans, Grand Rapids, 1988, p. 199.

— „aparent istoric”.¹² Dar negarea existenței narațiunilor istorice în textul biblic, acolo unde textul se revendică a fi istoric, echivalează cu o negarea a mesajului lui. De exemplu, respingerea sau eliminarea referențelor istorice din narațiunile despre viața și lucrarea lui Isus au fost la fel de distructive pentru pretențiile de adevăr ale autorilor ca și negarea sau eliminarea contactelor istorice din narațiunea despre Exodul din Egipt.

Este adevărat, desigur, că aluziile istorice nu constituie de obicei mesajul direct al narațiunii. Cu toate acestea, ele funcționează drept corolare care validează învățătura și afirmațiile făcute în text. În multe cazuri, teologia susținută de un text este strâns legată de realitatea evenimentelor înfățișate acolo. Dacă evenimentele s-ar dovedi false, atunci nici teologia care se bazează pe ele nu ar fi adevărată. De exemplu, principiul teologic care afirmă că Isus „a suferit în zilele lui Pilat din Pont, a fost răstignit, a murit și a fost îngropat, dar a treia zi a înviat...” este în mod clar ancorat în istorie. Dacă Pilat nu ar fi existat și dacă nu ar fi avut loc moartea, îngroparea sau învierea lui Isus a treia zi, Crezul Apostolic ar fi rămas, în esență, lipsit de valoare, putându-se afirma doar că reprezintă rodul unei imaginații nestăvilite.

În mod contrar, mesajul unor astfel de pasaje cu aluzii istorice nu constă în elementele lui apologetice — adică în apărarea caracterului factic și al realității prezentate prin dovedirea că ele au avut loc în timp și spațiu. Mesajul rezidă mai degrabă în învățăturile textului literar pe care-l avem în fața noastră. În cele mai multe cazuri, textul are un alt scop decât acela de a ne învăța doar că o persoană sau un eveniment au existat sau nu. Dar referențialul istoric nu poate fi scos din ecuație atât de lesne și rapid cum s-au grăbit să creadă mulți cercetători moderni — probabil în nădejdea de a evita poziția precară (precum și rezultatele dezolante oferite unei biserici în expectativă) la care au ajuns adepții școlii criticii istorice.

Există câteva narațiuni istorice în care existența obiectivă a referențialului istoric nu este decisivă *din punct de vedere hermeneutic* pentru o înțelegere adecvată a pasajului. Greidanus face această observație cu privire la scopul cărții lui Iov și, respectiv, a lui Iona.¹³ Sînt de acord cu el în privința cărții lui Iov, dar nu cred că scopul cărții lui Iona poate fi înțeles pe deplin fără a o plasa în contextul antecedentelor ei istorice.

¹² Frei a folosit termenul în acest scop în lucrarea sa *Eclipse of Biblical Narrative*, Yale University Press, New Haven, 1974, cap. 1.

¹³ Greidanus, *The Modern Preacher and the Ancient Text*, p. 195.

În cazul lui Iov, cartea nu afirmă nimic cu privire la cadrul ei istoric. Abia când vedem că Iov aduce singur jertfe (și nu depinde de o anumită structură levitică) sau analizăm caracteristicile lingvistice și culturale (cum sînt termenii pe care îi folosește Iov când vorbește despre activitatea de cumpărare), putem susține că este vorba de un cadru patriarhal, precum cel din vremea lui Avraam, Isaac și Iacov. Dar conținutul cărții în sine nu va fi influențat semnificativ de această identificare sau de lipsa ei. Identificarea ne ajută doar să apreciem mai mult plasticitatea cuvintelor, contextul cultural etc.

În cazul lui Iona, lucrurile stau diferit. Trebuie să înțelegem mai întîi brutalitatea asirienilor și ce a însemnat capitala lor, Ninive, pentru toți cei care suferiseră cumplit sub asupra acestei nemiloase mașini de război. Prin urmare, în cazul lui Iona, ca și în cazul majorității narațiunilor istorice, s-ar pierde o componentă-cheie a povestirii dacă referențialul istoric ar fi abandonat. Mai mult, abandonarea fundalului istoric al cărții lui Iona ar fi contrară precizării din 2 Împărați 14:25, unde Iona, fiul lui Amitai, profetul din Gat-Hefer, a fost folosit de Dumnezeu în zilele lui Ieroboam al II-lea, în Regatul de Nord, pentru a profeti despre extinderea hotarelor lui Israel. În acel rol, Iona a fost un mesager înflăcărat, pe cînd în postura de a-i avertiza pe dușmanii Israelului despre dezastrul iminent, ar fi riscat să provoace pocăința dușmanilor și o nejustificată revărsare a milei lui Dumnezeu (nejustificată din perspectiva distorsionată a nefericitului profet) asupra unei populații pe care Iona ar fi preferat să o vadă nimicită.

Cu toate cele menționate aici, interpretarea nu trebuie să fie confundată cu un exercițiu de apologetică sau cu extragerea unor simple fapte din narațiune. A fi de acord cu această confuzie ar echivala cu respingerea a aproape tot ceea ce s-a subliniat în primele două secțiuni ale acestui capitol și ar submina scopul inițial al autorului, prin substituirea lui cu anumite scopuri impuse de noi, chiar și atunci cînd sînt puse în slujba unei cauze nobile — apărarea credinței. O astfel de abordare apologetică ajunge să considere că textul este cel mult o colecție de dovezi disparate, fără legătură între ele — o incursiune arheologică în text. Un demers de felul acesta dovedește prea puțină considerație pentru text ca literatură sau pentru mesajul lui, parțial sau în ansamblu.

Doi tineri contemporani ai hermeneuticii care au scris despre narațiunea biblică sînt Hans Frei și Paul Ricoeur.¹⁴ Frei a susținut că creștinii trebuie să abandoneze formularea oricăror pretenții cu privire la autenticitatea narațiunilor biblice. În influența sa carte, *The Eclipse of Biblical Narrative*, a susținut că este suficient să spunem că aceste narațiuni au un înțeles bogat.

Problema a început, după cîte a stabilit Frei, atunci cînd forțele deismului, ale criticii istorice și expunerea lui Hume despre pretențiile la istoricitate s-au unit pentru a înjuga interpretarea biblică la sarcina de a apăra autenticitatea afirmațiilor istorice ale Bibliei. Aceasta a dus la o distincție spinoasă între „înțeles” (ce spune textul) și, respectiv, referenții textului (despre cine e vorba în text). Diversele încercări de a crea punți peste această prăpastie, avertiza Frei, s-au dovedit a fi zadarnice. Frei a conchis că motivul eșecului era faptul că astfel de narațiuni realiste nu îngăduie o separare între înțeles și referința lui. Subiectul despre care vorbește textul se găsește și în forma lui literară, ceea ce înseamnă că trebuie să fie găsit în înțelesul lui.

Din nefericire, ceea ce înțelege Frei prin „narațiune realistă” nu are legătură cu intenția autorului sau cu reacția cititorului. El consideră că narațiunea este autoreferențială și autonomă. Pentru acest cercetător, orice problemă legată de adevărul conținut de o narațiune biblică reprezintă o nefericită confundare a categoriilor, căci ce sens are să te angajezi într-o conversație rațională sau într-o apărare apologetică a faptelor prezentate într-o narațiune, din moment ce acestea ar fi înțelese doar de cei care sînt deja credincioși? Alte persoane raționale sînt excluse. Prin urmare, a spus Frei, soluția cea mai bună este să extindem granițele a ceea ce considerăm a fi „textul în sine”, pentru a include experiența creștină a tuturor cititorilor creștini. „Narațiunile realiste” nu-i cheamă pe cititori să stabilească adevărul propozițiilor componente sau să evalueze coerența lor logică. Ci narațiunile sînt unități de sine stătătoare, care nu se pretează la întrebări precum: este oare perspectiva creștină mai „adevărată” decît oricare alta?

Paul Ricoeur este de acord cu Frei că înțelesul unei povestiri „aparent istorice” constă în acțiunea ei, interacțiunea dintre personajele ei și

¹⁴Pentru a-i înțelege pe acești doi savanți, mi-a fost de mare ajutor articolul lui Gary Comstock, „Truth or Meaning: Ricoeur versus Frei on Biblical Narrative”, în *Journal of Theological Studies*, 66, 1986, p. 117-140.

circumstanțele lor, care duc la deznodământ. Dar Ricoeur interpretează această acțiune prin prisma destinatarului istoric — adică ce interpretare dă dovezilor textuale un auditoriu specific. Ricoeur susține că acțiunea se găsește „în“ text, dar adaugă că lumea textului („referentul“ ei) derivă din fuziunea de orizonturi dintre text și cititor.¹⁵ Totuși, și el contestă faptul că narațiunea realistă se referă la obiectele, persoanele sau evenimentele reale la care se face referire în textele respective. Din moment ce lumea textului este fictivă (sau, pentru a folosi expresia lui Frei, „aparent istorică“), s-a creat o lume nouă: o lume posibilă.¹⁶

FUNCȚIA ISTORIEI ÎN NARAȚIUNILE ISTORICE

Prin urmare, într-o anumită măsură, întrebarea dacă Biblia conține exemple de scrieri istorice este o dezbatere ce ține de domeniul semanticii. Dacă se insistă asupra definiției limitate a istoriei, care a dominat secolul al XIX-lea, potrivit căreia istoria este „o consemnare imparțială și obiectivă“, atunci răspunsul este negativ. Biblia nu a avut niciodată pretenția că prezintă un punct de vedere dezinteresat; ea înclină în favoarea lui Dumnezeu și a împărăției Lui și s-a prezentat pe sine în consecință.

Dar dacă istoria include (1) relatarea celor întâmplate, (2) perspectiva autorului asupra faptelor petrecute și (3) aranjarea elementelor într-un tipar plin de înțeles care să transmită un mesaj — atunci Biblia conține într-adevăr istorie.¹⁷ Principala diferență dintre definițiile moderne ale istoriei și cele pe care le folosim în cazul materialelor biblice este că Biblia include o interpretare a evenimentelor și a oamenilor pe care îi descrie dintr-o perspectivă divină. Aceasta s-ar putea numi, după cum sugerează Greidanus, scrierea unei istorii profetice. Noi nu dorim însă crearea unei prăpăstii între înțeles și referent, după cum au recomandat Frei și

¹⁵ Pentru termenul „fuziune de orizonturi“, vezi cap. 2, p. 33.

¹⁶ Nici Frei și nici Ricoeur nu au elaborat formal o hermeneutică generală a narațiunii, dar au contribuit amândoi la dezvoltarea acestui subiect, prin scrierile lor. Pentru a afla concepțiile lui Ricoeur, vezi *Interpretation Theory: Discourse and the Surplus of Meaning*, trad. engl., Texas Christian University Press, Fort Worth, Texas, 1976, și *Conflictul interpretărilor. Eseuri de hermeneutică*, Echinox, Cluj-Napoca, 1999, și Humanitas, București, 1995. Îi sînt îndatorat din nou lui Comstock pentru analiza despre Ricoeur în „Truth or Meaning“, p. 131–140.

¹⁷ Aceste criterii sînt sugerate în parte de Ronald E. Clements, „History and Theology in Biblical Narrative“, în *Horizons of Biblical Theology* 4–5, 1982–1983, p. 45–60, așa cum mi-au fost supuse atenției de Greidanus, *The Modern Preacher*, p. 191, n. 11.

Ricoeur, căci aceasta ar înălța din nou „tranșeul odios“ al lui Lessing între evenimentele istorice și afirmațiile de credință necesare.

Interpretarea narațiunii trebuie să acorde prioritate procedeeleor literare și structurii literare, dacă dorim să avem izbîndă în interpretarea acestei specii literare foarte profuze. Dar, dacă înțelesul trebuie să dea socoteală și în fața criteriilor de adevăr și veracitate, atunci va trebui să fie gata să plaseze textul în lumea primară a realităților în care pretinde că a avut loc. Latura tristă a celor mai multe demersuri omenești este că, atunci cînd corectăm un abuz (în acest caz, substituirea exercițiului interpretativ cu unul apologetic), pendulul tinde să se deplaseze excesiv de mult în extrema opusă. Ca o măsură de corectare a acestor exagerări, propunem ca interpreții să țină cont de referenții istorici acolo unde și textul o face, căci ei au fost probabil incluși de autor deoarece a considerat că vor avea o anumită contribuție în procesul de generare a înțelesului.